

Ansis Cīrulis un latviskuma kods

RESTAURĒTAJU FOTO

Atjaunotā Sūtņu akreditācijas zāle.

ILZE VĪTOLA

Kad Valsts prezidents Rīgas pili pilnvaros kādas tālas zemes vēstnieku Latvijā, viesis nevarēs vien novērst skatu no atjaunotās Sūtņu akreditācijas zāles griestiem, sienām, mēbelēm – tik pasakaini un krāšņi te viss ir. Ne velti šis Anša Cīruļa meistardarbs iekļauts Latvijas kultūras kanonā. Restaurējot zāles ansambli, palikuši daži noslēpumi, ko atklāt ir aicināts katrs Latvijas un varbūt pat aizokeāna valstu pilsonis. Bet visu pēc kārtas! Sarunājos ar būvniecības kompānijas AS "RERE GRUPA" polihromijas restauratori Sandru Priežčiekuri un koka konstrukciju restaurācijas ekspertu Eduardu Krilovu.

Sūtņu zāli sargā... Lielvārdes jostas

Klausos restauratoru stāstījumā un skaitu laimīgos brīžus, kas glābuši Sūtņu zāli – Latvijas kultūras kanona pērli. Ugunsgrēkā Rīgas pili 2013. gada vasarā liesmas līdz Sūtņu zālei nenonāca.

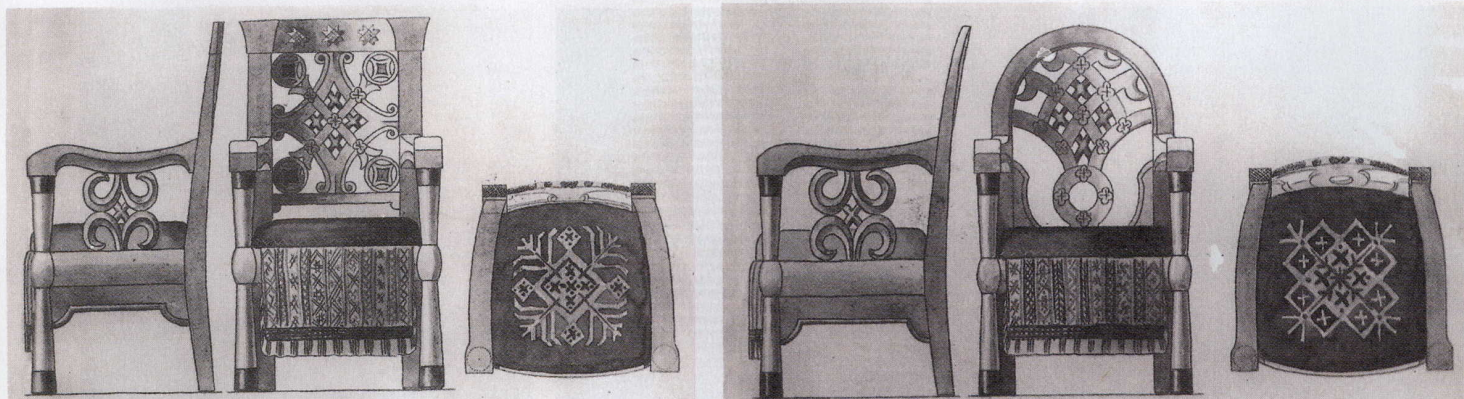
Otrkārt, labi, ka pirmo reizi kopš pastāvēšanas pils ir degusi tieši mūsdienās. Dzēšot ugunsgrēku, Sūtņu zāli gan pamatīgi nolēja un, ak šausmas, Anša Cīruļa griestu gleznojumu krāsa samirka, tomēr zinātne ir gājusi uz priekšu un gleznojumu varēja nostiprināt. Trešā

laime, ka ugunsgrēka dzēšanas laikā mēbeles neatradās zālē, tās bija aizvestas restaurēt. Vēl pie laimīgām nejaušībām jāpiemin arī fakts, ka 20. gs. divdesmitajos gados Sūtņu zālē ielika betona griestus. Ja toreiz būtu palikušas vecās koka sijas, tagad pēc ugunsgrēka no Anša Cīruļa gleznojumiem nebūtu vairs nekā. Gandrīz vai jāsāk ticēt, ka Sūtņu zāli sargā Lielvārdes jostas, ko ar gudru ziņu katrai sienai savulaik apjosis mākslinieks Ansis Cīrulis.

Griesti gatavi, veselība čupā

Varam iedomāties, kāda izskatījās Sūtņu zāle pēc ugunsgrēka pili. Samirkuši būvgruži, sienām atļupusi krāsa, vasara, karsts, baktērijas vairojas. Tālab telpu dezinficēja ar miglošanas metodi un žāvēja ar infrasarkanajiem paneļiem. Kad

Cīruļa zīmēta skice, kur krēsla priekšpusi rotā madarots audums. Un (apakšā) 1938. gada foto. Pie gala sienas redzams sols, kuru klāj izrakstīti audumi. Ja kāds zina, kur atrodas šo mēbeļu audumi vai to fragmenti, lūdzu, ziņojiet! Restaurētājiem tā būs ļoti vērtīga informācija.

UZZIŅAI

Rīgas pils Sūtņu zāles restaurācija:

- telpas platība – 95,5 m²,
- sienu kopējā platība 153,5 m²,
- objekta restaurācijas darbu pasūtītājs: VAS "Valsts nekustamie īpašumi",
- darba laiks – 27.07.2014. – 08.07.2015.,
- atbildīgie restauratori: Sandra Priežčiekure, Alma Ortolane, darbus veica 11 restauratori no Itālijas, Polijas, Latvijas.

izveda gruzus, kļuva vieglāk elpot. Vienai sienai zem rīgpša atklājušies Anša Cīruļa sienu gleznojuma fragmenti kritiskā stāvoklī. Arī aiz spoguļa, kas nav ticis kustināts visu iepriekšējo remontu laikā. Kāda veiksmē! Tomēr oriģināls liecināja, ka meistari, kas Sūtņu zāli bija restaurējuši 1989. – 1990. gadā, sienu gleznojumus bija veikuši savā manierē, tā aptuveni. Sienās laika gaitā bija izveidojušās plaisas, tāpēc tās tika aizpildītas ar injekcijas metodi. Pirms tam gan katru plaisa jānostiprina tā, lai, augsta spiediena dzīta, masa neiznāk ārā tur, kur nevajadzētu. Kad nu sienas bija nostiprinātas, talkā nāca itāļu monumentālās glezniecības restaurācijas speciāliste Alma Ortolane, ar kuru uzņēmums "RE&RE" ir sadarbojies arī citos restaurācijas projektos. Viņa uzreiz uztvēra Sūtņu zāles ansambļa harmoniskumu, latviskās,

delikātās krāsas un ķērās pie darba.

Ilggadējais pils darbinieks R. Majors savās atmiņās raksta, ka (40. – 50. gados) griesti dažviet bija saplaisājuši, tādēļ mākslinieks Ē. Treilons tos piekrāsoja, restaurēja tikai lielos fona laukumus un atstarpes starp gleznojumiem, neaiztiekot A. Cīruļa gleznojumu.

– Tomēr Pērkona dieva tērpā aizkrāsotie ugunskrusti liecina par kaut ko citu. Vislielākās bažas bija, vai izdosies atjaunot griestu ornamenta joslu. Domāju, ko gan tur var izdarīt? Uz virsmas vispār nav saistvielas, vienīgi krāsu putekli. Un tad ar Itālijā ražoto nanotehnoloģiju produktu sešas reizes virsma tika smidzināta un aprīnojama kārtā josliņu izdevās saglabāt, – priecājas Sandra Priežčiekure. Ieminos, ka griestu restauratoriem ir smags darbs – galva atgāzta, roka ar otu augšā.

– Jā, griestu darbi ir vissmagākie. Ja vīrieši strādā, viņi izdomā, kā procesu atvieglot. 70. gados Rundāles pili bija uzkonstruēti īpaši krēsli, bija kur muguru un galvu atbalstīt, un varēja ērti strādāt. Kas traucē jums tādus krēslus ieviest? – jautā restauratore.

Ražīgais Cīrulis

1923. gadā Latvijas Valsts prezidents Jānis Čakste bija pārliecināts, ka jauns valsts sūtņu akreditācijas zālei jāpauž nācijas pašapziņu, un izsludināja zāles interjera konkursu. Darbus vērtēja mākslinieki Vilhelms Purvītis, Teodors Zaļkalns, Rihards Zariņš, Ernests Braštinš, arhitekti Pauls Kundziņš, Eizens Laube un etnogrāfs Matīss Siliņš. Par vislabāko ieceri žūrija atzina Anša Cīruļa (1883 – 1942) projektu "Atdzimšana", ko tad arī īstenoja no 1926. līdz 1929. gadam.

"RERE GRUPA" restaurācijas projekta komanda (no kreisās): restaurācijas eksperts Eduards Krilovs, atbildīgais restaurācijas darbu vadītājs Ivars Rība, polihromijas restauratore Sandra Priežčiekure.

Alma Ortolane, itāļu monumentālās glezniecības restaurācijas speciāliste atjauno Anša Cīruļa sienu gleznojumu.

Pēc ugunsgrēka Sūtņu zāli dezinficēja.

Vai tiešām mākslinieks pats apgleznoja zāles sienas un griestus? Restauratori stāsta, ka Cīrulis tik tiešām bijis ārkārtīgi ražīgs. Vienlaikus ar Sūtņu zāli viņš veidojis sienu gleznojumus bērnu sanatorijā "Ogre". Tas mudina domāt, ka diezin vai visas Sūtņu zāles sienas un griestus viņš apgleznoja savām rokām. Iespējams, bijuši vairāki meistari, kas apguvuši Cīruļa stilu.

Mākslas pasaulē atzītais un valdības atbalstītais mākslinieks Ansis Cīrulis (strēlnieku bataljonu atšķirības zīmju, Latvijas Republikas pirmās pastmarkas, Latvijas pilsētu ģerboņu autors) varēja ierasties Sūtņu zālē un pateikt – visu veco ārā! Taču viņš atstāja zālē seno (apmēram 1860. – 1880. gads) parketu, jo tas ir ģeometrisks un viņa projektā iekļaujas tik labi, it kā būtu paša Cīruļa veidots. Varbūt šis senais parkets arī iedvesmoja mākslinieku. Tā gan ir tikai fantāzija.

– Taču pilnīgi noteikti Cīruli iedvesmoja viņa skolotājs Jūlijs Madernieks

(1870 – 1955). Madernieka tipiskos smalkos ģeometriskos ornamentus mēbeļaudumā Cīrulis nosaucis par madarozjumu. Šie audumi no krēsliem (sk. attēlu) ir pazuduši. Arī soliņam, kā redzams 1928. gada bildē, uz atzveltnes plāksnēm ir bijis audums, bet tagad tā trūkst. Lūgums – ja nu kāds tos ir manījis savās vai savu vecāku mājās, lūdzam atsaukties. Tieši intelīģence bija tā, kas šo lietu vērtību apzinājās. Ziņas par šiem audumiem būtu ļoti vērtīga informācija turpmākai Cīruļa mantojuma restaurācijai, – aicina Eduards Krilovs. Acīmredzot šo audumu rakstos ir bijis kāds svastikas elements, ko pēc padomju okupācijas, kad Rīgas pils pārtapa par Pionieru pili, kāds noņēma, lai krēsli tomēr varētu palikt pili. Tagad mēbeles restaurēja divi meistari, kam pirms padsmīti gadiem Eduards Krilovs ierādījis amatu. Tāpat kā tolaik 20. gados, arī tagad mēbeļaudumus auda piecas audējās piecās darbnīcās.

– Lielākais prieks un gandarījums, ka izdevās saglabāt un restaurēt tik daudz

cita stila elementiem, bet šeit, Sūtņu zālē, ir oriģināls, no kā viss sācies, – skaidro Eduards Krilovs. Bet vai tad plašāka sabiedrība varēja skatīt šīs skaistās Karēlijas bērza mēbeles ar riekstkoka inkrustācijām? Jā, jau 1925. gadā Ansis Cīrulis Sūtņu zāles ieceri rādījis savā personalizstādē, daudzas viņa mēbeles bijušas ministrijās, amatniecības kameru ēkās, viņš daudz strādājis tieši publiskajam sektoram.

Paklāju auž Nepālā

Tāpat kā Rīga, arī Rīgas pils Sūtņu zāle vēl nav gatava. Trūkst paklāja. To Rīgas pils priekšpils Sūtņu akreditācijas zālei pēc Anša Cīruļa oriģināldarba fotogrāfijas, pētot arī citus viņa darbus, izgatavo pasaulslavenais paklāju dizainers Jans Kats un viņa komanda Nepālā. Viņš tiešām nav iesācējs, reproducējis Brēmenes rātsnama zāles paklāju, audis paklāju Austrijas valsts parlamenta plenārajai zālei un Monako prinča Alberta II kāzu svinību ceremonijai. Uz Latvijas valsts simtgadi 64

Sūtņu zāles mēbeļu ansamblis bija kanons latviskumam ne tikai divdesmitajos gados, tas ietekmēja arī visa turpmākā 20. gadsimta latvisko lietišķo mākslu, kokapstrādi, mēbeles, suvenīrus...

oriģinālo lietu! Sūtņu zāles mēbeļu ansamblis bijis kanons latviskumam ne tikai divdesmitajos gados, tas ietekmējis visa turpmākā 20. gadsimta latvisko lietišķo mākslu, kokapstrādi, mēbeles un suvenīrus... Protams, laika gaitā šim tirajām idejām ir bijuši daudzi atdarinājumi un atdarinājumu atdarinājumi, kas lietoti dažreiz pat ar pilnīgi nesaderīgiem,

kvadrātmetrus lielais Sūtņu zāles paklājs būs gatavs kā likts. Ar restauratoriem spriežam, kāpēc gan neaužam paši. Lielākā problēma – amatnieki nespēj kooperēties, bet katru lietu savā mājā nevar darīt. Lielu paklāju auž seši vai astoņi audēji vienās stelles. Ja arī mums būtu tādas stelles, vai mums ir tāds raksturs, lai austu kopā?